

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşulları Düzenlemesi*

Prof.Dr.Atilla ALTOP*

I- Genel İşlem Koşulu Kavramı :

Çağımızın sosyal ve ekonomik gelişmeleri sonucunda, başta finans ve sigorta şirketleri olmak üzere birçok kişi veya kuruluş, iki taraf arasında bireysel sözleşmenin kurulmasından önce soyut ve tek yanlı olarak kaleme alınmış sözleşme koşulları hazırlamakta, bunlarla gelecekte kurulacak belirsiz sayıda, ancak aynı şekil ve tipteki hukuki işlemleri düzenlemektedirler. Önceden hazırlanan tipik sözleşme koşulları için genel işlem koşulları terimi kullanılmakta; bu tür sözleşmelere de "tip sözleşme" ya da "formüler sözleşme" denilmektedir. Konunun uzamanı kişilerce bütün olasılıklar düşünülerek hazırlanan genel işlem koşulları, çoğu kez sadece kendilerini hazırlatarak kullanan kişinin çıkarlarını kollamakta ve korumaktadır. Buna karşılık sözleşmenin diğer tarafı, sözkonusu genel işlem koşullarının varlığından ya da içeriğinden tam olarak haberdar değildir veya sözkonusu genel işlem koşullarını tam olarak anlayıp, olası sonuçları ile birlikte değerlendirebilecek donanımda değildir ya da pazarlık gücüne sahip olmadığından zorunlu olarak kabul etmektedir.

Gerçekten de kitlelere yönelik bu tür sözleşmelerde, sözleşmenin kurulması aşamasında görüşmeler veya pazarlıklar kesinlikle sözkonusu olamamakta veya sadece son derece sınırlı bir iki noktada -fiyat, vade vb.- olmaktadır. Bu nedenle, bu sözleşmeleri hazırlayan girişimler karşısında sözleşmenin diğer tarafı, ya kendisine dayatılan koşullarla sözleşmeyi kuracak ya da sözkonusu sözleşmenin içerdiği edimi veya hizmeti almaktan vazgeçmek zorunda kalacaktır. Diğer söyleyişle birey önüne konan sözleşmeye ya tümünden evet ya da tümünden hayır diyecek; "evet ama" diyemeyecek, bazı hükümlerin değiştirilmesini isteyemeyecektir. Örneğin bir tacir ya bankanın önüne koyduğu kredi sözleşmesini imzalayarak krediyi alacak ya da kredi almaktan vazgeçecektir. Aynı şekilde birey ya imtiyaz sahibi şirket tarafından önüne konan abonmanlık sözleşmesini imzalayacak, ya da konutuna elektrik ya da su almaktan vazgeçecektir. Birçok hizmet ya da edimden hiç yararlanmamanın

* Bu makale "Prof.Dr.Ergon Çetingil ve Prof.Dr.Rayegan Kender'e Armağan"da yayınlanmıştır.

* Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

sözkonusu olmaması ve “evet ama” deme olanağının da bulunmaması karşısında, bireyin zor durumda kaldığından istemeyerek ama mecburen imzaladığı bu sözleşmelerin uygulanmasında yasanın emredici hükümleri ile korunması gerekmektedir.

Tüm Avrupa ülkelerinde uzun yıllardan beri mevcut bu tür özel koruyucu hükümler, ülkemizde önce 2003 yılı Mart ayında 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna (TKHK) eklenen “Sözleşmelerdeki Haksız Şartlar” başlıklı altıncı madde ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan “Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik” ile sınırlı ölçüde kendisine yer bulduktan sonra, şimdi Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (TBKT) ile daha yaygın olarak uygulanma olanağına kavuşmuş olmaktadır.

II- TBKT’ndan Önceki Dönem :

Mart 2003’e kadar olan dönemde genel işlem koşullarına ilişkin özel bir düzenlemeye –bazı münferit hükümler dışında- hiç rastlanmadığından, öğretiler ve uygulamada ya sözkonusu istisnai münferit hükümlere(örneğin TK.m.1266/II’de yer alan ve sigorta genel şartlarının zahmetsizce okunabilecek bir tarzda basılmış olması gerektiğini ve bu şarta uyulmadığı takdirde, genel şartlardan sigorta ettirenin zararına olanlar yerine kanun hükümlerinin uygulanacağını öngören hüküm) ya da bazı Borçlar Kanunu (BK), Medeni Kanun (MK) ve Ticaret Kanunu (TK) hükümlerine dayanılarak koruma sağlanmaya çalışılmaktaydı. Bu koruma çabaları daha ziyade emredici genel hükümlere(BK.m.99/II, III ve m.100/III, TK.m.766¹, TK.m.1264²), ahlaka,

¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 03.07.1981 tarihli ve 1775/563 sayılı kararından : “...olayda ifa yeri (lex fori) yasaları uygulanacağına ve ifa yeri kanunu olan TK.’nun 766.maddesi, taşıma sözleşmelerindeki sorumluluğu hafifleten veya kaldıran hükümlerin geçersiz olduğunu belirtmiş bulunmasına ve bu hükmün yorumlayıcı değil uyulması gereken emredici bir hüküm niteliğinde olmasına göre, TK.’nun bu hükmü karşısında davalı taşıyıcının dayandığı Alman Taşıyıcı Genel Şartnamesindeki sorumluluğu sınırlandıran hükümler geçersizdir ve olaya uygulanma olanağı yoktur. ..”(Yargıtay Kararları Dergisi 1981/11, s.1391).

² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 15.09.1976 tarihli ve 11-836/2510 sayılı kararından : “...Sigorta poliçesi üzerine lastik bir kaşe ile basılan yazıda ‘vasıtayı kullanacak olan şoförün ehliyetinin asgari bir yıllık olması kayıt ve şartıyla muteber olacağı, aksi takdirde, bir kaza vukuunda, sigortalı hiç bir tazminat talebinde bulunamayacağını peşinen kabul ve beyan eder’ hükmü yer almıştır. TK.’nun 1266.maddesinde sigorta poliçesinin ihtiva etmesi gereken şartlar sınırlı olarak gösterilmiş olup, bunlar dışında ancak Ticaret Bakanlığı’nun tasdikinden geçen genel şartların poliçeye yazılabileceği, tasdik işleminin yerine getirilmemesi halinde bu şartlardan sigorta ettirenin zararına olanlar yerine kanun hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Aynı Kanunun 1264. maddesinde ise, emredici hüküm olarak, 1266.maddenin sigorta ettirenin zararına mukavele ile değiştirilemeyeceği, aksi takdirde kanun hükümlerinin re’sen uygulanacağı açıkça belirtilmiştir...Görüldüğü ki, sigorta poliçesinin ihtiva etmesi gereken şartların sigortalının zararına olarak sözleşme ile değiştirilmesi kanunla yasaklandığından, Ticaret Bakanlığı’nun onayından geçmeyen bu gibi şartların kanuna aykırılığı nedeniyle, BK.nun 19.maddesi gereğince hükümsüz sayılması... gerekir.” (Yargı, Aralık 1976, No:8 s.23-24).

kişilik haklarına, dürüstlük kuralına ve hatta Anayasa'daki sosyal devlet ve eşitlik ilkelerine aykırılık ve gabin hükümleri çerçevesinde olmakta idi.

14.03.2003 tarihli ve 25048 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4822 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 4077 sayılı TKHK'a eklenen "Sözleşmelerdeki Haksız Şartlar" başlıklı altıncı maddede, haksız şart, "satıcı veya sağlayıcının tüketiciyle müzakere etmeden, tek taraflı olarak sözleşmeye koyduğu, tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde iyiniyet kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme koşulları" olarak tanımlanmıştır. 13.06.2003 tarihli ve 25137 sayılı "Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik"(kısaca "Yönetmelik")in "Kapsam" başlıklı 2.maddesinde ise haksız şart, tüketici sözleşmelerinde satıcı, sağlayıcı veya kredi veren tarafından tek taraflı olarak ve dürüstlük kuralına aykırı biçimde konulmuş her türlü şart olarak tanımlanmıştır.

Yönetmelik'in 6.maddesinde, bir sözleşme şartının haksızlığı değerlendirilirken, sözleşme konusu olan mal veya hizmetin niteliğinin, sözleşmenin yapılmasını sağlayan şartların ve/veya onun bağlı olduğu sözleşmelerin tüm şartlarının dikkate alınacağı vurgulanmış; buna karşılık şartların haksızlığının takdirinde, gerek sözleşmeden doğan asli edim yükümlülükleri arasındaki, gerekse mal veya hizmetin gerçek değeri ile sözleşmede belirlenen fiyatı arasındaki dengeye ilişkin bir değerlendirmenin yapılamayacağı ilave edilmiştir.

TKHK.m.6'nın devamında, önceden hazırlanan ve özellikle standart sözleşmede yer alması nedeniyle tüketicinin içeriğine etki edemediği sözleşme şartının tüketiciyle müzakere edilmediğinin kabul edileceği vurgulandıktan sonra, bir standart şartın münferiden tartışıldığını ileri süren satıcı veya sağlayıcının, bu iddiasını ispat etmekle yükümlü olduğu belirtilmektedir.

Keza aynı maddede, haksız şartların tüketici için bağlayıcı olmadığı belirtilmiştir. İlk okunuşta tek taraflı bağlamazlık akla gelmekle beraber, Yönetmelik'in 7.maddesinde, satıcı, sağlayıcı veya kredi veren tarafından tüketici sözleşmelerine konulan haksız şartların batıl olacağı vurgulanmış ve devamında yok sayılan hükümler olmadan da sözleşme ayakta tutulabiliyorsa, sözleşmenin geri kalanının varlığını koruyacağı vurgulanmıştır.

TKHK'nda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen bazı tüketici sözleşmelerinin en az oniki punto ve koyu siyah harflerle düzenlenmesi gerektiği de aynı maddede vurgulanmıştır.

Yönetmelik'in 6.maddesinde, sözleşme şartlarının tüketicinin anlayabileceği şekilde açık ve anlaşılır dille yazılmış olması gerektiği vurgulanmış ve sözleşmede yer alan bir şartın ne anlama geldiğinin hukukun yorum yöntemleriyle belirlenememesi durumunda, tüketici lehine olan yorumun tercih edileceği belirtilmiştir.

Yönetmelik'in ekinde, -Avrupa Konseyi'nin "Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Koşullar Hakkında 5 Nisan 1993 Tarihli Direktifi(Yönergesi)"nin ekinde yer alan listeden esinlenerek hazırlanan- yol gösterici mahiyette ve sınırlayıcı olmamak üzere haksız olarak kabul edilebilecek şartlar listesine yer verilmiştir.

Yönetmelik'in 8.maddesinde, -TKHK.m.6/VII ve Avrupa Konseyi'nin "Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Koşullar Hakkında 5 Nisan 1993 Tarihli Direktifi(Yönergesi)"nin 7.maddesi hükümleri doğrultusunda- meşru menfaati olan gerçek veya tüzel kişilere, genel olarak kullanılmak üzere hazırlanmış standart sözleşmelerde yer alan haksız şartların kullanılmasının önlenmesi için dava açma yetkisi tanınmıştır.

II- TBKT'ndeki Düzenleme :

1- Genel olarak :

TBKT'nda genel işlem koşulları, "Sözleşmelerin yorumu, danışıklı işlemler" başlıklı 19.maddeden sonra "Genel İşlem Koşulları" üst başlığı altında 6 maddede düzenlenmiştir. Alman Hukukunda olduğu gibi (BGB Pr.305-310), genel işlem şartlarının TBKT'nda bir bütün olarak düzenlenmesinin daha uygun olduğu, sadece "Sözleşmenin İçeriği" üst başlığı altında 26-29.maddelerden sonra yer almasının daha uygun olabileceği kanısındayım.

Bu düzenleme öncelikle, sözleşmenin -kullanan dışındaki- diğer tarafının tüketici olup olmamasına bakmaksızın, her türlü sözleşmede kullanılan genel işlem koşulunun denetlenmesine olanak sağlamaktadır. Komisyon'un, genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeyi -Almanya, Avusturya, İtalya, Hollanda gibi ülkelerde olduğu gibi- Borçlar Kanunu içine alarak, tüketici/tacir ayırımı yapmaksızın koruyucu hükümlerden herkesin yararlanmasını sağlamayı tercih ettiğini görüyoruz.

Diğer taraftan, günümüzde yaygın olarak kabul edildiği üzere, genel işlem şartlarının denetiminde üç aşama bulunmaktadır. Bunlardan ilki, genel işlem

şartının sözleşmenin içeriğine dahil olup olmadığının belirlenmesi aşamasıdır(yürürlük denetimi). İkincisi, sözleşmenin içeriğine dahil olduğu belirlenen genel işlem şartının yorum yoluyla denetlenmesidir(yorum denetimi). Nihayet bunların işe yaramadığı durumlarda son aşamada genel işlem şartının geçerliliğinin denetlenmesi sözkonusudur(geçerlik denetimi). TBKT'ndeki düzenlemede, 20.maddede genel işlem koşulunun tanımına ve uygulama alanına ilişkin açıklamalara yer verildikten sonra, 21-22.maddelerde yürürlük denetiminin, 23.maddede yorum denetiminin, 24-25.maddelerde ise geçerlik denetiminin düzenlendiği anlaşılmaktadır.

2- Tanım ve uygulama alanı (TBKT.m.20) :

a) Maddenin birinci fıkrasında genel işlem koşulları, “*bir sözleşme yapılırken düzenleyen, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafâ sunduğu sözleşme hükümleri*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım genel itibariyle BGB Pr.305/I,1'de yer alan ve öğretide yapılan tanımlara uygun olmakla birlikte, kullanılan bazı kelimelerin tereddütlere yol açabileceği, bazılarının ise gereksiz olduğu ileri sürülmüştür. Şöyle ki ;

- Genel işlem koşullarının çoğu kez bizzat kullanan tarafından hazırlanmadığından, bu durumlarda “düzenleyen” ve “tek başına hazırlayarak” kelimelerinin, bu tür hükümlerin TBKT.m.20 anlamında genel işlem koşulu olarak kabul edilmelerinde sıkıntı yaratabileceği ileri sürülmüş ve düzenleyen yerine kullanan kelimesinin kullanılması, tek başına ifadesinin de çıkarılması önerilmiştir³.
- Tanımda “önceden” kelimesi yer aldığından, “ileride” kelimesinin kullanılmasına gerek olmadığı ve madde metninden çıkarılmasının uygun olacağı ileri sürülmüştür⁴.
- TBKT'nın 1., 2., 6. ve 11.maddelerinde sürekli olarak “sözleşmenin kurulması” ifadesi kullanıldığından, olduğundan, dil uyumunu sağlamak amacıyla madde metnindeki “sözleşme yapılırken” ifadesi yerine, “sözleşme kurulurken” ifadesinin kullanılması uygun olacaktır.

Bu eleştirileri ve BGB.m.305/I,1'deki tanımı dikkate aldığımızda, genel işlem koşullarını, “*çok sayıda benzer sözleşmede kullanılmak üzere önceden düzenlenmiş olan ve sözleşmenin taraflarından birinin(kullanan) diğer tarafâ sözleşme yapılırken sunduğu sözleşme hükümleri*” olarak tanımlamanın daha uygun olacağı kanısındayım.

³ Yeşim Atamer, s.324, 330; Hayriye Gonca Güngör, Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşullarına Bakış ve Öneriler (I), Legal Hukuk Dergisi, Yıl:3 Sayı:30, Haziran 2005, s.2100-2101.

⁴ Hayriye Gonca Güngör, s.2101.

Maddenin 1.fıkrasının ikinci cümlesinde göre “*bu koşulların, sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli önem taşımaz*” BGB.m.305/I,2 hükmü ile tamamen örtüşen bu hüküm, madde gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere, genel işlem koşullarının tamamının veya bir kısmının sözleşme metninde ya da ekinde değişik karakterlerle yazılmak suretiyle, emredici yasal düzenleme kapsamı dışına çıkarılmasını önlemek amacıyla konulmuş olup, çok yerindedir.

b) Maddenin ikinci fıkrasına göre, “*aynı amaçla düzenlenen sözleşmelerin metninin özdeş olmaması, bu sözleşmelerin içerdiği hükümlerin, genel işlem koşulu sayılmasını engellemez*”. Madde gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, bu düzenlemenin amacı, genel işlem koşullarını kullanan tarafın, hazırladığı/hazırlattığı tip sözleşmelerde, çağımızın teknolojik imkanlarından da yararlanarak, farklı yöntemler kullanarak, bunların tip sözleşme olmaktan çıkarak bireysel sözleşmeye dönüştüğünü ileri sürmesini engellemektir. Diğer bir ifadeyle, sözleşme metnlerinde yaratılan önemsiz, yapay farklılıklar, -maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki tanım kapsamında olmaları kaydıyla- sözleşme hükümlerinin genel işlem koşulu sayılmalarını kesinlikle engellemez. Örneğin delil sözleşmelerine ilişkin bir genel işlem koşulunun, sözleşmenin asıl metnine veya ekine alınması, yerinin (madde numarasının) değiştirilmesi, öze dokunmayan ifade farklılıkları yaratılması, uygulama farklılığı doğurmayacaktır. Aynı şekilde, tip sözleşme yöntemine başvuran tarafın(kullananın), çok sayıda farklı tipte sözleşme hazırlayarak, müşterileri ile ilişkilerinde, genel işlem koşulları düzenlemesindeki hükümleri dolanması yolu da kapatılmıştır. BGB Pr.306a’da yer alan -ve genel bir hüküm olarak TBKT’na alınmayan- genel işlem koşulları düzenlemesindeki hükümleri dolanma yasağının somut bir görünüm biçimini oluşturduğunu düşündüğüm bu hükmün çok yerinde olduğu kanısındayım.

c) Maddenin üçüncü fıkrasına göre “*genel işlem koşulları içeren sözleşmeye veya ayrı bir sözleşmeye konulan bu koşulların her birinin tartışılarak kabul edildiğine ilişkin kayıtlar, onları genel işlem koşulu olmaktan çıkarmaz*” Türk uygulamasını dikkate alan Komisyon, bu hüküm ile, BGB Pr.305/I,3 hükmünün tam aksini benimseyerek, TBKT.m.20/I,1’deki tanıma uyan bir genel işlem koşulunun, sözleşmenin kuruluşu sırasında sözleşmenin tarafları arasında özel olarak tartışılabilir, genel işlem koşulu olmaktan çıkmayacağını benimsediğini ifade etmiştir. Gerçekten de uygulamada, tip sözleşmelerin büyük çoğunluğunda, sözleşmenin –genel işlem koşulu niteliğindeki- tüm hükümlerinin tek tek okunduğu, tartışıldığı ve bu şekilde kabul edildiğine ilişkin hükümler yer almaktadır. Hatta sözleşmenin –kullanandan dışındaki- diğer tarafı, sözleşmeye kendi el yazısı ile bir ek yaparak, sözleşme hükümlerinin hepsini tek tek okuduğunu, kullananın yaptığı açıklamalar sonucunda hükümlerin anlamını en iyi şekilde kavradığını ve sözleşmeyi bu

şekilde kabul ederek imzaladığını yazmakta ve altını da imzalamaktadır. Tasarıdaki bu hüküm sayesinde, tüm bu durumlarda, tip sözleşmelerin tüm hükümleri emredici nitelikteki genel işlem koşulları düzenlemesine tabi olacaktır. Çok zor ispat olaylarına girilmesine izin vermemesi ve uygulamada karşılaşılan çok fazla sayıdaki yasayı dolanma girişimlerini sonuçsuz bırakması bakımından genel işlem koşulları düzenlemesinin amacına hizmet ettiğine inandığım ve çok yerinde bulduğum bu hükmün de, BGB Pr.306a'da yer alan - ve genel bir hüküm olarak TBKT'na alınmayan- genel işlem koşulları düzenlemesindeki hükümleri dolanma yasağının somut bir görünüm biçimini oluşturduğu kanısındayım.

d) Maddenin dördüncü fıkrasına göre “*genel işlem koşullarıyla ilgili hükümler, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de, niteliklerine bakılmaksızın uygulanır.*” Bu suretle, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelerde yer alan tüm hükümler, TBKT.m.20/I,1'deki tanıma uymasalar bile, genel işlem koşulu olarak kabul edilmekte ve emredici nitelikteki genel işlem koşulları düzenlemesine tabi olmaktadır. Bu sözleşmeleri ve içerisindeki genel işlem koşullarını hazırlayan tarafın kamu tüzel kişisi olmasının, durumu değiştirmeyeceği ve uygulama farklılığı doğurmayacağı da madde gerekçesinde açıkça vurgulanmıştır. Uygulamayı da dikkate aldığımızda, sözleşmenin diğer tarafının en fazla korunmaya muhtaç olduğu sözleşmeler, hükümde belirtilen kişi ve kuruluşlarca hazırlanan/hazırlatılan sözleşmeler olduğundan, hükmün çok yerinde olduğu kanısındayım.

3- Sözleşme kapsamına girme veya yazılmamış sayılma (TBKT.m.21/II):

Karşı tarafın menfaatine aykırı genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi, sözleşmenin yapılması sırasında düzenleyenin karşı tarafa, bu koşulların varlığı hakkında açıkça bilgi verip, bunların içeriğini öğrenme olanağı sağlanmasına ve karşı tarafın da bu koşulları kabul etmesine bağlıdır; aksi takdirde, genel işlem koşulları yazılmamış sayılır.

Sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları (şaşırtıcı koşullar) da yazılmamış sayılır. BGB Pr.305c/II'de kullanılan “*werden nicht Vertagsbestandteil*” (“sözleşmenin bir parçası olmazlar” veya “sözleşme içeriğine dahil sayılmazlar” ya da “sözleşmenin kapsamına girmezler”) ifadesi yerine ve aynı anlama gelmek üzere “yazılmamış sayılır” ifadesine yer verilmiştir. Örneğin kredi sözleşmelerinde neredeyse istisnasız olarak yer verilen, kredi kurumunun dilediği anda hiçbir gerekçe göstermeksizin

hesabı kat edeceği, ilişkiye son vereceğine ilişkin hükümler olağandışı olduklarından yazılmamış sayılacaktır.

4- Yazılmamış sayılmanın sonuçları (TBKT.m.22) :

Sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini korur. Bu durumda düzenleyen, -BGB Pr.306/III'deki hükmün aksine- yazılmamış sayılan koşullar olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremez.

5- Düzenleyen aleyhine yorum (TBKT.m.23) :

Genel işlem koşullarında yer alan bir hüküm, açık ve anlaşılır değilse veya birden çok anlama geliyorsa, -BGB Pr.305c/I'de öngörüldüğü gibi- düzenleyenin aleyhine ve karşı tarafın lehine yorumlanır. Roma Hukuku'ndan gelen "in dubio contra stipulatorem" (sözleşme, şüphe halinde düzenleyen aleyhine yorumlanır) genel ilkesinin bir uygulamasından ibarettir.

6- Değiştirme yasağı (TBKT.m.24) :

Tip sözleşmede veya ayrı bir sözleşmede yer alan ve düzenleyene tek yanlı olarak karşı taraf aleyhine tip sözleşmenin bir hükmünü değiştirme ya da yeni düzenleme getirme yetkisi veren kayıtlar geçersizdir. Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik'in, haksız şartların örnek olarak sayıldığı Ek'inde yer alan benzer düzenlemede, satıcı, sağlayıcı veya kredi verenin sözleşme şartlarını tek taraflı olarak ve sözleşmede belirlenmiş olan önemli sebeplerden biri olmaksızın değiştirebileceğine ilişkin şartlar haksız şart olarak kabul edilmekte ve batıl(yok) sayılmaktadır. Böylece örneğin kredi sözleşmelerinin hemen hepsinde yer alan ve kredi kuruluşuna faiz oranlarını tek taraflı değiştirme yetkisi tanıyan kayıtlar artık geçersiz sayılacaktır.

7- Dürüstlük kuralına aykırı hükümler (TBKT.m.25) :

Genel işlem koşullarında yer alan hükümlerden, karşı tarafa dürüstlük kuralına aykırı olarak zarar verici veya karşı tarafın durumunu ağırlaştırıcı nitelikte olanlar geçersizdir. TKHK'un "Sözleşmedeki Haksız Şartlar" başlıklı 6.maddesinin 1.fikrasında da batıl(yok) sayılacağı belirtilen haksız şartlar, -benzer bir ifade kullanılarak- tarafların sözleşmeden doğan hak ve

yükümlülüklerinde iyi niyet kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme koşulları olarak tanımlanmıştır. Kanun koyucu BGB Pr.308 ve 309'da ya da Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik'in Ek'inde olduğu gibi haksız şart olarak nitelendirilerek geçersiz sayılacak bazı genel işlem koşullarını örnek olarak saymayı tercih etmemiştir. Bu noktada, uygulamada çok karşılaşılan ve geçersiz sayılması gerektiği tartışmasız olan bazı tipik genel işlem koşullarının örnek olarak sayılmasının -bu koşulların geçersiz sayılmasını yargıçların takdir yetkisine bırakmamak açısından- daha yararlı olacağı söylenebilir.